

Referat fra Workshop om økologiske sorter og plantebeskyttelsesmidler

Afholdt på Forskningscenter Foulum 3. december 2003

Oplæg fra FØJO:

GMO-problematikken har skabt et behov for at diskutere mulighederne for at sikre, at der er plantesorter til rådighed, som kan anvendes i økologisk dyrkning. Hvilke muligheder er der for et "lukket" økologisk system?

Tilsvarende er der et behov for at diskutere muligheder og begrænsninger for udvikling og anvendelse af plantebeskyttelsesmidler, der er tilpasset det økologiske jordbrug – forhold til både dyrkning og principper.

Deltagere i workshoppen:

Ordstyrer Birthe Boelt DJF

Referent Bjarne Jørnsgård KVL

Birte	Boelt	Danmarks JordbrugsForskning	birte.boelt@agrsci.dk
Anders	Borgen	Agrologica	anders@agrologica.dk
Preben Klarskov	Hansen	Danmarks JordbrugsForskning	prebenk.hansen@agrsci.dk
Karen	Heinager	Danmarks JordbrugsForskning	karen.heinager@agrsci.dk
Mogens	Hovmøller	Danmarks JordbrugsForskning	mogens.hovmoller@agrsci.dk
Johannes Ravn	Jørgensen	Danmarks JordbrugsForskning	johannes.jorgensen@agrsci.dk
Thomas Vang	Jørgensen	Dansk Landbrugsrådgivning	tvj@landscentret.dk
Bjarne	Jørnsgaard	Den kgl. Veterinær og Landbohøjskole	bjo@kvl.dk
Erik Steen	Kristensen	Forskningscentret for Økologisk Jordbrug	eriksteen.kristensen@agrsci.dk
Helle Weber	Ravn	Danmarks Miljøundersøgelser	her@dmu.dk
Hanne	Østergård	Forskningscenter Risø	hanne.oestergaard@risoe.dk

Indledningsvis holdt Mogens Hovmøller et kort indlæg om "Forekomst og betydning af bladsvampe på byg under økologiske dyrkningsbetingelser (baseret på data fra BAR.OF og ORG-SEED)":

- Bladsygdomme har været et betydende problem
- Bygbladplet dominerede i 2003
- Store forskelle mellem sorter og lokaliteter
- Muligt at kontrollere bladsygdomme til et acceptabelt niveau med ved sortsvalg. Dette forudsætter, at sorters resistenskarakteristika i relation til sygdomme, som har betydning under økologiske dyrkningsbetingelser, er kendt.

Økologiske sorter:

Overordnet kan spørges om økologiske produkter kan bevares som varemærke uden økologiske sorter? Der er flere forhold, der udfordrer de konventionelle sorters anvendelse i økologisk jordbrug.

Forædlingsteknologier og opformering af udsæd

Aktuelt anvendes konventionelt udviklede sorter i økologisk jordbrug. Der opformeres typisk kun én til to generationer økologisk udsæd på basis af konventionelt dyrket udgangsmateriale. Økologisk jordbrug er således afhængigt af både den konventionelle sortsudvikling og opformering.

Nye sorter kan blive frembragt med molekylær- og bioteknologiske forædlingsmetoder, som vil udfordre det økologiske jordbrug til en stillingtagen. I det omfang teknikkerne anvendes uden at være accepteret vil det udfordre den økologiske integritet og øge presset for at udvikle et lukket økologisk system af sorter og en økologisk opformering.

Indhold af GMO i udsæd

Der er for øjeblikket ingen fastsatte grænseværdier for GMO-indhold i udsæd. Et forslag om mærkning af udsæd med GM-indhold over grænseværdierne 0.3-0.7% (afgrødespecifik) var klar til vedtagelse i 2003, men blev ikke vedtaget. Anvendelse af GMO i det konventionelle jordbrug forventes at medføre, at partier af konventionelt dyrket udsæd i fremtiden kan/vil indeholde mængder GMO op til grænseværdien. For nærværende har man i økologisk jordbrug mulighed for at anvende konventionelt dyrket udsæd i det omfang økologisk udsæd ikke er tilgængeligt. I afgrøder, hvor man i konventionelt jordbrug anvender GM-sorter, vil dette ikke længere være muligt uden en forudgående analyse af GM-indholdet.

Hvis anvendelsen af GMO-sorter bliver meget udbredt inden for bestemte afgrøder, kan det få den konsekvens, at alt nyt forædlingsmateriale er GM-sorter, hvilket vil begrænse tilgangen af nyt sortsmateriale til anvendelse i økologisk jordbrug.

Sorter, som er særligt velegnede i økologisk jordbrug

I diskussionen om økologiske sorter er prioritering af egenskaber central. I økologisk jordbrug dyrkes afgrøderne ofte under større ukrudtskonkurrence, lavere næringsstoffilgængelighed, uden beskyttelse mod sygdomme og skadedyr, større krav om egnethed til at indgå i arts- og sortsblandinger ud fra ønsket om stor biodiversitet, samt i sædskifter med en meget høj andel af kvælstoffikserende planter. Blandings afgrøderne kan også være med til at øge presset af sædskiftesygdomme da der vil blive færre frie år imellem den samme afgrøde vender tilbage. F.eks ser øget andel af bælgplanter i sædskifter ud til at kunne give alvorlige sygdomsproblemer, f.eks *Aphanomyces Fusarium* spp med flere. Der er imidlertid et behov for at definere og dokumentere disse '*særlige økologiske egenskaber*'.

En økologisk sortafprøvning

En afprøvning af sorter under økologiske dyrkningsforhold kan medvirke til at definere og dokumentere særlige økologiske egenskaber. Sortsafprøvingen skal måle de egenskaber, der prioriteres i økologisk jordbrug, og som der ønskes forædlet for eksempelvis konkurrenceevne over for ukrudt eller resistens mod plantesygdomme, således at de kan indgå i godkendelsesgrundlaget og sortsbeskrivelsen.

Finansiering

Et fuldt forædlingsprogram for en art koster et beløb svarende til forædlerafgiften fra 50.000 til 100.000 ha korn om året. Det lægger nogle stærke begrænsninger på de privat finansierede økologiske planteforædlingsaktiviteter og der er p.t. ingen økologiske programmer.

Sammenfattende kan det fremhæves at den økonomiske byrde ved rene økologiske forædlingsprogrammer nok er for stor i forhold til det mulige salg af økologiske sorter. Der kunne måske være større mulighed for have en økologisk "gren" af forædlingsprogrammer, hvor der i højere grad udvælges efter økologiske egenskaber.

Opgaven at opretholde GMO-fri, økologisk udsædsmateriale betragtes dog som central for økologisk jordbrugs integritet. Der var enighed om, at en mulig vej frem er at danne tværfaglige netværk mellem landmænd, forædlere, sortsafprøvning, forskere og rådgivere, således at de rette egenskaber prioriteres, så opgaven løftes i fællesskab og afprøvning og rådgivning indrettes til at arbejde med de nye egenskaber.

Plantebeskyttelses midler:

Reglerne for anvendelse af plantebeskyttelsesmidler er forskellige i de enkelte EU lande. Danmark har en meget restriktiv lovgivning, hvor alle midler, som ønskes anvendt til plantebeskyttelse skal godkendes – hvilket er en bekostelig affære. Eksempelvis kan sennepsmel ikke anvendes som bejdsemiddel mod stinkbrand, selvom frøene kan dyrkes på marken. Til illustration af dilemmaet, der kan opstå i forbindelse med anvendelse af planteværnsmidler kan nævnes stinkbrand i brødhvede. Der er stor variation i resistensen mod stinkbrand i brødhvede sorter. Der er dog kun én sort, der er så resistent, at den kan vedligeholdes og opformeres i et rent økologisk system uden brug af "økologiske bejdsemidler" eller afhængighed af anvendelse af konventionel såsæd således at kun et par generationer opformeres økologisk. Derfor kan valget stå mellem et system med større biologisk mangfoldighed ved anvendelse af mange forskellige sorter med afhængighed af "bejdsemidler" og anvendelse af konventionel såsæd som udgangspunkt for opformeringerne eller dyrkning af én enkelt sort.

I løbet af vores diskussion blev der fremført en række argumenter for henholdsvis øget eller begrænset anvendelse og for mere eller mindre restriktive regler. Forholdet at andre europæiske lande har mere lempelige regler kan være en hæmsko for danske økologer. Der kan også være enkelte forhold, hvor man undtagelsesvis bør se på mulighederne for dispensation. I den forbindelse blev nævnt, at der formentlig findes en række potentielle naturstoffer, men at deres virkning er dårligt undersøgt.

En væsentlig formulering var der dog enighed om: Enhver anvendelse af bekæmpelsesmidler i økologisk jordbrug skal være en undtagelse og midlertidig. Det overordnede mål er, at det økologiske dyrkningssystem er indrettet således, at det er selvregulerende/beskyttende (anvendelse af gode sorter, arts og sortsblandinger sunde sædskifter med videre).